

AZERBAYCAN VE ÂŞİK VALEH

«Valeh ve onun torunları kömeksiz acı çekerler. Kömeksiz Azerbaycan işğâl edilir, canlar vurulur, kanlar akıtılır...»

İsmet ÇETİN

Vatan, uğruna can verilen, kan dökülen mukaddes mânâ... Topraktan öte, toprakta saklanan ata kemiği, duyulan, yaşanan hür olunan cennet belde. Varıyla, geçmişi ve geleceği ile bir ana... Zaman zaman bülbüle gül dalı, yaylalarda kekik kokusu, sonsuz hürriyet havası, nenelerin ağzından dökülen masal, anlatılan hikâyeye, nesilden nesile intikal eden destanı üslûp, tutulan bar, tepilen, horon, çekilen halay, çiftetelli, Azeri düğününde toydansı oynamaktır...

Vatan bazan bir fabrika bacasının dumanı, bir makina dişlisi, şen işçiler, cıvılcıvılcı kreşte oynayan çocuktur...

Bazan üzerinde doyuya yaşamış, bayrağa bakışlarda donmuş göz feri, kilime işlenmiş göz nuru olmuş da vatan coşkunu sel gibi gönüllerde çağlayıp akmış binlerce yıl...

Bir heybet ki, gâhi Karacaahmet'de mermer mezar taşı, gâhi Erzincan'da Kerem taşı olmuş, Kafkas doruklarında bir türbe, bir makam olup karımıza dikilivermiş... Vatan, kalplerde mühür olmuş, varlığımızı, birliğimizi, dirliğimizi ifâde eder olmuş.

Bir selam gelmiş Azerbaycan'dan üçyüz yıl önce. Âşık Valeh Karabağ'dan seslenmiş İstanbul'a:

«Feyruz söyle İstanbul paşasına
Garabağ'ın çok değerli adı var
Dostlar için sefalıdır her yanı
Düşmen için min tufanı badı var»

Zâlime karşı zâlim, münise karşı münis olunacağını anlatan Valeh şiirine şöyle devam eder:

«Bu toprağa kim el atsa har olur
Geniş dünya gözlerine dar olur
Günü gara, işi ah u zar olur
Bu ellerin kömeyi var dadı var
Bir yanı Gence'di bir yanı Şirvan
Bir yanı Araz'dı bir yanı Muğan
Dağları keklikdi, düzleri cebran
Gözel lezzeti var şeker dadı var

Asırlar içinden perde perde bu günlere ses yetiren Valeh sanki yirminci asrın başlarında yaşamış, Azerbaycan Türküne zulm edenlere çatmış:

«Alıbdı namerdler vahdı araya
Zülümkar şah olub çıhp saraya
Hagg adalet gelip çatar baraya,
Zalımlar evinde vay olar bir gün»

İnsan odur ki, insanı seve, insana eziyet etmeye, hakkına saygı duya, iyilik bile, iyilik göre...Yûnus'un;

«Gelün tanışık idelüm işin kolayun
tutalm
Sevelim sevillelim dünyeye kimse
kalmaz

beytiyle ifâde edilmeye çalışılan insanı duyguların zaafa uğraması, insanının zulüm görmesi, zâlimlerin iktidar olması feleğin işidir.

«Zalımı şah eder himürvet felek
Zulmünü görende deyin mübarek
Goymayır âlemde biz de gün göreik
İnsana zulmeden insan deyil mi?»

İnsanı zulümden koruyan kendisidir, eşi, dostu, sırdaşı, yoldaşı, kardeşi, kandaşıdır. Milleti zulümden koruyan da soydaşıdır.
Hasta Gasım;

«Ay ağalar gelin size söyleyim

Yalgız daşdan olmaz divar deyerler»
mısraalarıyla bu duyguyu veciz bir şekilde ifade etmiş. Valeh kendisine eş arar, yoldaş arar, kardeş arar. Kendisini koruyacak soydaş arar, kendisinden güçlü kömek arar :

«Bineva Valehim el harayında

Min matem ohunur can sarayında
Ömürüm zulmetdir gam diyarında
Ehvalim yamandır kömek isterem»

Valeh ve onun torunları kömeksiz acı çekerler. Kömeksiz Azerbaycan işgal edilir, canlar vurulur, kanlar akıtılır, Valeh'in sözleriyle Azerbaycan Türkü duyulamamaktan şikâyet ederler, ayrılıklardan korkarlar :

«Bilin dostlar çaresizdir dertlerim
Gem içinde ah u zare düşmüşem
Ne müddetdir pünhanlardı mekanım
Bahar fesli çavgun, gara düşmüşem
Bahtımın güneşi zulmetde batıb
Yer salıb toprağın goynunda yatıb
Meni nezerinden ırağa atıb
Kömek yohdur yaman dara düşmüşem»

«Mağmurlanma padişahım senden büyük Allah var» diye bir deyim vardır. Mağrurluk, kendisinden başkalarını görmemeye sebep olduğu gibi, çevresinde olup biteni de göremeyecek duruma düşürür insanı. Azeri Türkleri, Türkiye Türklüğüne Valeh'in ağızyla seslenirler adeta;

«İsmini söylesen sersem edersen
Başına geleni bil yavaş yavaş»

Bu mısralar Batı Trakya'dan Kerkük'e kadar çevremizde olan zulmü, Doğu Avrupa'dan Doğu Türkistan diyarına kadar yayılan Türk dünyasının çektiği zulmü anlatır adeta...

Öyleya, beyler bey olarak kalma-yabilirler de ... Bir zamanlar Azerbaycan Türkleri de bey idi, beylik idi, hem paşa, hem şah hem pâdişah idi.
«Valeh ezelden bey idi»
mısraı sanki bütün Azeri Türkleri adına haykırılmış.

Varhiyanlı Âşık Mehemed bugünkü Azerbaycan diyarını;

«Gem, gesavet bugün başa vuruldu,
Ağlayalım ayrılığın günüdü.
Gismetimiz gurbet elde verildi,
Ağhyahm, ayrılığın günüdü»
mısraalarıyla ifade eder.

Gün ola harman ola misali Âşık Valeh de «elbet birgün» der. Biz de ona katılıyoruz ve «Gün ola harman ola» diyoruz.

«Unutma Valeh gelir bir zaman
Şenliye bürüner bu çöl bu orman
Mezlumlar heyatı olar çıragban
Güdretden behtine hay olar bir gün».

KATSAN OLMAZ MI

Kırk örgülü saçın dökülüp beline
Benzeyip Kaşgar'ın Tümen seline
Koy verip kendini Kuçar yeline
Hür olup peri tek uçsan olmaz mı?
Atlas yakışırdı senin sırtına
Elmalar oynardı kopsa fırtına
Nerede elmalar Allah aşkına
Bunların birini atsan olmaz mı?
Osmayı bol sürüp kalem kaşına
Çimen doppa giy o dik başına
Tumayı takıp ta arka saçına
Düşmeden ayakta dursan olmaz mı?
«Kamber Han» türküsü tutturamadın
Benim derdimledir, senin de derdin
Yarken'den, Hoten'den nice gül derdin
Bursa'da o gülden satsan olmaz mı?
İli'den, Altay'dan, Kumul, Gövçek'ten
Masal'dan destan'dan değil gerçekten
Uygur olup uçup daha yüksekte
O yurdu, bu yurda katsan olmaz mı?

A. Şekür TURAN